

Guía Docente				
Datos Identificativos				2018/19
Asignatura (*)	Enfermaría materno-infantil	Código	661G01018	
Titulación	Grao en Enfermaría			
Descritores				
Ciclo	Período	Curso	Tipo	Créditos
Grao	Anual	Terceiro	Obrigatoria	9
Idioma	Galego			
Modalidade docente	Presencial			
Prerrequisitos				
Departamento				
Coordinación	Rei Serra, Teresa	Correo electrónico	teresa.rei@udc.es	
Profesorado	Grandío Ferreiro, M. Carmen Rei Serra, María Teresa	Correo electrónico	carmen.grandio@udc.es teresa.rei.serra@udc.es	
Web				
Descrición xeral	Rematado o proceso de ensino-aprendizaxe desta materia obrigatoria, pertencente ó módulo de Ciencias da Enfermaría, os estudantes deberán acadar os coñecementos, habilidades e actitudes necesarios para: - prestar coidados integrais á muller en aspectos coma a planificación familiar e a maternidade, alén da promoción e da prevención da saúde, mantendo unha actitude responsable e científica, e - proporcionar coidados ó neno e á súa familia nas diferentes etapas de crecemento e desenvolvemento; incluíndo actividades de prevención das enfermidades nesta época da vida.			

Competencias / Resultados do título	
Código	Competencias / Resultados do título
A40	Identificar as características das mulleres nas diferentes etapas do ciclo reprodutivo e no climaterio e nas alteracións que se poden presentar, proporcionando os coidados necesarios en cada etapa.
A41	Aplicar coidados xerais durante o proceso de maternidade para facilitar a adaptación das mulleres e os neonatos ás novas demandas e previr complicacións.
A42	Coñecer os aspectos específicos dos coidados do neonato.
A43	Identificar as características das diferentes etapas da infancia e adolescencia e os factores que condicionan o patrón normal de crecemento e desenvolvemento.
A44	Coñecer os problemas de saúde máis frecuentes na infancia e identificar as súas manifestacións.
A45	Analizar os datos de valoración do neno, identificando os problemas de enfermaría e as complicacións que poden presentarse.
A46	Aplicar as técnicas que integran o coidado de enfermaría, establecendo unha relación terapéutica cos nenos e os seus coidadores.
A47	Seleccionar as intervencións dirixidas ao neno san e ao enfermo, así como as derivadas dos métodos de diagnóstico e tratamento.
A48	Ser capaz de proporcionar educación para a saúde aos padres ou coidadores primarios.
B1	Aprender a aprender.
B2	Resolver problemas de forma efectiva.
B3	Aplicar un pensamento crítico, lóxico e creativo.
B4	Traballar de forma autónoma con iniciativa.
B7	Comunicarse de maneira efectiva en un entorno de traballo.
B9	Capacidade de aplicar os coñecementos na práctica.
B10	Capacidade para adaptarse ás situacións novas.
B13	Toma de decisións.
B14	Habilidades interpersonais.
B15	Capacidade para comunicarse con persoas non expertas na materia.
C1	Expresarse correctamente, tanto de forma oral coma escrita, nas linguas oficiais da comunidade autónoma.
C7	Asumir como profesional e cidadán a importancia da aprendizaxe ao longo da vida.

C10	CB2.- Que os estudantes saiban aplicar os seus coñecementos a seu traballo ou vocación de unha forma profesional y posúan as competencias que solen demostrarse por medio da elaboración e defensa de argumentos e a resolución de problemas dentro da súa área de estudo.
C11	CB3.- Que os estudantes teñan a capacidade de reunir e interpretar datos relevantes (normalmente dentro da súa área de estudo) para emitir xuízos que inclúan una reflexión sobre temas relevantes de índole social, científica ou ética.
C12	CB4.- Que os estudantes poidan transmitir información, ideas, problemas e solucións a un público tanto especializado como non especializado

Resultados da aprendizaxe			
Resultados de aprendizaxe	Competencias / Resultados do título		
Identificar as características do neonato, da infancia e da adolescencia, e os factores que condicionan o patrón normal de crecemento e desenvolvemento.	A42 A43	B1	C1 C11
Describir os principais procesos patolóxicos na idade neonatal, na infancia e na adolescencia, así coma as probas diagnósticas e os procedementos terapéuticos.	A44 A47	B1 B3 B7 B9 B14 B15	C1 C11
Describir as necesidades de coidado do neno e da súa familia, identificando e priorizando os diagnósticos de enfermaría e as complicacións potenciais. Planificar coidados relacionados coa especificidade dos pacientes pediátricos e a súa contorna.	A42 A44 A45 A47 A48	B1 B2 B3 B7 B9 B13 B14 B15	C1 C10 C11
Desenvolver habilidades na realización das técnicas e procedementos enfermeiros máis usuais na pediatría, a súa indicación e base científica.	A46 A47	B3 B4 B9	C1 C7 C10 C12
Demostrar interés e sensibilidade pola infancia, a adolescencia e os seus problemas de saúde na sociedade actual.		B14 B15	C7 C11
Describir o proceso de fecundación, implantación e desenvolvemento fetal ata o momento do nacemento.	A40	B1 B3 B14 B15	C1 C7
Identificar as necesidades de coidado das mulleres nas diferentes etapas de xestación parto e puerperio.	A40 A41 A42 A46 A48	B1 B2 B3 B7 B9 B10 B13 B14 B15	C1 C7

Planificar os cuidados enfermeiros nas diferentes etapas da xestación, parto e puerperio	A40 A41 A42 A46 A48	B1 B2 B3 B7 B9 B10 B13 B14 B15	C1 C7 C10 C11
Comprender os principais problemas de saúde reprodutiva.	A40 A41 A42 A48	B1 B2 B3	C1 C7
Identificar os diferentes métodos anticonceptivos.	A40	B1 B2 B9	C1 C7
Recoñecer as Enfermidades de Transmisión Sexual (ETS) máis frecuentes e as súas medidas de prevención.	A40	B1 B2 B3 B7 B9 B13 B15	C1 C7 C12
Planificar cuidados enfermeiros nas mulleres con cancro de mama e xinecolóxico.	A40	B1 B2 B3 B7 B9 B13 B14 B15	C1 C7 C10 C11

Contidos	
Temas	Subtemas
UNIDADE I: REPRODUCCIÓN HUMANA	1. Anatomía dos órganos reprodutores. 2. Fisioloxía do aparato reprodutor feminino e masculino. 3. Resposta sexual humana. 4. Gametoxénese, fecundación e implantación. 5. Control da fertilidade.
UNIDADE II: EMBARAZO. PROBLEMAS DE SAÚDE NO EMBARAZO	6. Períodos de desenvolvemento prenatal humano. 7. Evolución dos cuidados na atención á muller e situación actual. 8. Descrición do embarazo. Cuidados prenatais. 9. Problemas de saúde específicos na xestación.

UNIDADE III: PARTO E PUERPERIO	<p>10.Traballo de parto. 11.Coidados da muller no parto. 12.A dor. 13.Parto distócico e intervencións obstétricas. 14.Atención inmediata do neonato na sala de partos. 15.O puerperio. 16.Problemas de saúde no parto e o puerperio. 17.Aspectos psicolóxicos da maternidade e da paternidade.</p> <p>PRÁCTICAS DE LABORATORIO</p> <p>Coidados xerais da muller de parto. Casos prácticos e roll-playing. Lactancia materna. Casos prácticos e roll-playing.</p>
UNIDADE IV: XINECOLOXÍA	<p>18.Prevenção do cancro de mama e xinecolóxico. 19.A paciente xinecolóxica hospitalizada.</p>
UNIDADE V: INTRODUCCIÓN Á ENFERMARÍA INFANTIL.	<p>1. Evolución dos coidados infantís e situación actual. 2. Períodos da infancia. 3. O coidado do neno e da súa familia.</p>
UNIDADE VI: COIDADOS DE ENFERMARÍA Ó NEONATO.	<p>5. Adaptación á vida extrauterina. 6. Clasificación do neonato segundo peso e idade xestacional. 7. Valoración de enfermaría. 8. Coidados de enfermaría ó neonato san. 9. Coidados de enfermaría ó neonato de alto risco.</p> <p>PRÁCTICAS DE LABORATORIO:</p> <p>Coidados básicos ó neonato.</p>
UNIDADE VII: ATENCIÓN DE ENFERMARÍA Ó NENO SANO.	<p>10. Crecemento e desenvolvemento do neno. 11. Inmunizacións en pediatría. 12. Alimentación complementaria. 13. Promoción da saúde ó longo das etapas: lactante, preescolar, escolar e adolescente. 14. Prevención de accidentes na infancia. Educación sanitaria.</p>
UNIDADE IX: COIDADOS DE ENFERMARÍA Ó NENO CON PROBLEMAS DE SAÚDE.	<p>15. O neno e a súa familia ante a enfermidade e a hospitalización. Características das unidades asistenciais pediátricas. 16. Comunicación co neno e coa súa familia. 17. A dor no neno: valoración e tratamento. 18. Signos e síntomas frecuentes na infancia: febre, vómitos, diarrea, convulsións e dor abdominal. 19. Coidados pre e postoperatorios. 20. Maltrato infantil. 21. Coidados paliativos en pediatría.</p> <p>PRÁCTICAS DE LABORATORIO:</p> <p>Canalización de vías periféricas. Obtención de mostras. Preparación, dosificación e administración de fármacos.</p>

Planificación

Metodoloxías / probas	Competencias / Resultados	Horas lectivas (presenciais e virtuais)	Horas traballo autónomo	Horas totais
Proba mixta	A40 A41 A42 A43 A44 A45 A46 A47 A48 B2 B3 C1	3	60	63

Prácticas de laboratorio	A40 A41 A42 A46 A47 A48 B1 B2 B3 B4 B7 B9 B10 B13 B14 B15	8	3	11
Traballos tutelados	A40 A41 A42 A43 A44 A45 A46 A47 A48 B1 B2 B3 B9 B13 B14 B15 C1 C7 C10 C11 C12	4	20	24
Estudo de casos	A40 A41 A42 A43 A44 A45 A47 B1 B2 B3 B9 B13 B15 C1 C7	14	27	41
Análise de fontes documentais	A40 A41 A42 A43 A44 B1 B3 C7 C11	2	14	16
Lecturas	A40 A41 A42 A43 A44 A48 B1 C1 C7 C11	0	4	4
Sesión maxistral	A40 A41 A42 A43 A44 A45 A47 B7 B15 C1 C7 C10 C11	32	32	64
Atención personalizada		2	0	2

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientativo, considerando a heteroxeneidade do alumnado

Metodoloxías	
Metodoloxías	Descrición
Proba mixta	Proba escrita con preguntas abertas de desenvolvemento e/ou preguntas de resposta múltiple para avaliar, fundamentalmente, a aprendizaxe dos contidos teóricos e prácticos.
Prácticas de laboratorio	Actividade na que o estudante, a través da realización de actividades prácticas, adquire destreza nas técnicas e procedementos de enfermaría. A asistencia é obrigatoria.
Traballos tutelados	Actividade na que os estudantes, de forma autónoma, profundizan ou relacionan coñecementos expostos polo profesor.
Estudo de casos	Metodoloxía onde o suxeito se enfrenta ante a descrición dunha situación específica de saúde que suscita un problema que ten que ser comprendido, valorado e resolto por un grupo de estudantes, a través dun proceso de discusión. O/a alumno/a sitúase ante un problema concreto (caso), que lle describe unha situación real da vida profesional, e debe ser capaz de analizar unha serie de feitos, referentes a un campo particular do coñecemento ou da acción, para chegar a unha decisión razoada a través dun proceso de discusión en pequenos grupos de traballo.
Análise de fontes documentais	Técnica metodolóxica que supón a utilización de documentos audiovisuais e/ou bibliográficos (fragmentos de reportaxes documentais ou películas, noticias de actualidade, paneis gráficos, fotografías, biografías, artigos, textos lexislativos, etc.) relevantes para a temática da materia con actividades especificamente deseñadas para a análise dos mesmos. Pódese empregar como introdución xeral a un tema, como instrumento de aplicación do estudo de casos, para a explicación de procesos que non se poden observar directamente, para a presentación de situacións complexas ou como síntese de contidos de carácter teórico ou práctico.
Lecturas	Son un conxunto de textos e documentación escrita que se recolleron e editaron como fonte de profundización nos contidos traballados.
Sesión maxistral	Actividade na que o profesor expón, de xeito oral e con medios audiovisuais, os contidos teóricos da materia e a orientación bibliográfica dos mesmos, promovendo a discusión e participación activa do alumnado. Rematarase cada exposición cun resumo/conclusión dos puntos fundamentais.

Atención personalizada	
Metodoloxías	Descrición

Proba mixta	A atención personalizada relacionada coa proba mixta ten como finalidade atender as consultas do alumnado relacionadas co estudo e/ou temas vinculados coa materia. Farase de xeito individualizado, presencial ou a través do correo electrónico.
Traballos tutelados	A atención personalizada relacionada cos traballos tutelados ten como finalidade orientar ós estudantes na realización dos traballos. O seguimento farase de forma individual ou en pequenos grupos, ben de maneira presencial ou a través do correo electrónico.

Avaliación			
Metodoloxías	Competencias / Resultados	Descrición	Cualificación
Proba mixta	A40 A41 A42 A43 A44 A45 A46 A47 A48 B2 B3 C1	<p>Realizarase unha proba escrita coincidindo coa data oficial do exame da materia ó rematar o curso. A proba constará de preguntas curtas e tipo test, relacionadas coas competencias da materia.</p> <p>Puntuará sobre un mínimo de 0 e un máximo de 10 puntos. A puntuación mínima para superar a proba será de 5 puntos.</p> <p>O exame, para calquera convocatoria, será de preguntas curtas e preguntas test, contando negativo as respostas non acertadas no test, de forma que de cada tres mal, descontarase unha acertada.</p> <p>As preguntas tipo test suporán un 50% da proba e as preguntas curtas o outro 50%. Será preciso acadar un mínimo nambas partes para ter superado a proba, a saber:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 60% das respostas da parte tipo test (unha vez restadas as non acertadas) - 50% das respostas da parte de preguntas de resposta curta. 	60
Prácticas de laboratorio	A40 A41 A42 A46 A47 A48 B1 B2 B3 B4 B7 B9 B10 B13 B14 B15	<p>A asistencia as prácticas será obrigatoria no día e hora que corresponda. Levarase a cabo unha avaliación continua para valorar a participación activa, a aplicación de coñecementos teóricos, a demostración de habilidades na realización dos procedementos, o razoamento crítico e o interese pola aprendizaxe.</p> <p>O profesor se reserva o dereito de realizar unha proba curta e/ou esixir un traballo a aqueles/as alumnos/as que considere non alcanzan un mínimo de competencia nesta metodoloxía.</p>	10
Traballos tutelados	A40 A41 A42 A43 A44 A45 A46 A47 A48 B1 B2 B3 B9 B13 B14 B15 C1 C7 C10 C11 C12	<p>A realización dos traballos tutelados será obrigatoria. A avaliación dos traballos inclúe a valoración de competencias específicas e transversais, e farase tendo en conta, fundamentalmente, os seguintes aspectos:</p> <ul style="list-style-type: none"> - O estudante exprésase e redacta con claridade, empregando léxico específico - Manexa as fontes de información sanitaria - Aplica os coñecementos teóricos - Segue unha orde lóxica no discurso - Relaciona conceptos/temas - Ausencia de faltas de ortografía e de sintaxe - Cita correctamente a bibliografía - É creativo/innovador na elaboración do traballo escrito, mantendo as normas establecidas <p>Puntuará sobre un mínimo de 0 e un máximo de 10 puntos.</p> <p>A puntuación mínima para superar esta metodoloxía será de 5 puntos.</p>	30

Observacións avaliación

Será necesario obter unha cualificación mínima de 5 puntos na proba mixta para a aplicación da porcentaxe na nota final.

Para superar a materia será preciso obter unha cualificación mínima de 5 puntos na avaliación de cada unha das partes: Maternal e Infantil.

Poderase realizar una avaliación parcial mediante unha proba escrita das mesmas características á descrita na avaliación. De selo caso, acordarase a data segundo o desenvolvemento do programa.

Valorarase a presencialidade/asistencia e a participación activa (sesión maxistral, traballos de grupo, prácticas de laboratorio).

Dada a obrigatoriedade da presentación dos traballos tutelados, non terán opción de superar a materia na primeira oportunidade os estudantes que non presenten tódolos traballos, na forma e data indicada.

Avaliación 2ª oportunidade

Proba mixta: ésta computará un 70%

Traballos tutelados: computarán o 30% e deberán ser entregados o día da realización da proba mixta.

Adianto de oportunidade

Proba mixta: ésta computará un 100%, incluíndo preguntas relativas ó desenvolvemento dos traballos tutelados.

Estudantes con matrícula parcial

Proba mixta: ésta computará un 70%.

Traballos tutelados: computarán o 30% e deberán ser entregados o día acordado entre o profesor e o estudante ó longo do curso académico.

Fontes de información

Bibliografía básica

- Comité de Lactancia Materna de la AEP (2004). Lactancia Materna: Guía para profesionales. Madrid: AEP
- Torrens Sigalés RM (2009). Enfermería de la mujer. Madrid: Ediciones DAE
- Usandizaga JA. (2008). Tratado de Obstetricia y Ginecología. Madrid: McGraw-Hill Interamericana
- Seguranyes Guillot G. (2006). Enfermería Maternal. Barcelona: Masson
- Smulders, B (2002). Parto Seguro. Una guía completa.. Ediciones Medici, SA.
- Smulders, B, Croon M. (2001). Embarazo seguro. La guía más completa y actual.. Ediciones Medici, SA
- Odent, M. (2007). El bebé es un mamífero.. Editorial Ob Stare
- Fernández del Castillo, I. (2014). La nueva revolución del nacimiento. El camino hacia un nuevo paradigma.. Editorial Ob Stare.
- SERGAS: http://www.sergas.es/MostrarContidos_N2_T01.aspx?IdPaxina=50019 (2007). Guías técnicas do Espazo da Muller.. sergas
- Bibliografía Enfermería Maternal Fernández del Castillo, I. La nueva revolución del nacimiento. El camino hacia un nuevo paradigma. Editorial Ob Stare. 2014. González, C. Un regalo para toda la vida. Guía de la lactancia materna. Temas de Hoy; 2012. Gutiérrez L, Galleguillos, D. Desarrollo del Vínculo de Apego en la díada Madre-Bebé prematuro, que participaron el Método Madre Canguro (MMC) en la Unidad de Neonatología del Hospital San José. Santiago de Chile. Tesis Doctoral. 2011. Torrens Sigalés RM, Martínez Bueno C. Enfermería de la mujer. Madrid: Ediciones DAE grupo Paradigma; 2009. Liedloff, J. El Concepto del Continuum. Editorial Ob Stare. 4ª ed. 2009. Claramunt, M.A. Parir sin miedo. El legado de Consuelo Ruiz Vélez-Frías. Editorial Ob Stare. 2009. Usandizaga JA. Tratado de obstetricia y ginecología. Vol.I. Madrid: McGraw-Hill Interamericana; 2008. Odent, M. El bebé es un mamífero. Editorial Ob Stare (2ª edic). 2007. Seguranyes Guillot G. Enfermería Maternal. Barcelona: Masson SA; 2006. Fernández del Castillo, I. La revolución del nacimiento. Ediciones Granica, SA. (edición en e-book). 2006. Smulders, B. Parto Seguro. Una guía completa. Ediciones Medici, SA. 2002. Smulders, B, Croon M. Embarazo seguro. La guía más completa y actual. Ediciones Medici, SA. 2001. The Boston Women's Health Book Collective. Nuestros cuerpos, nuestras vidas. Plaza & Janes Editores S.A. 2000. Small, M.F. Nuestros hijos y nosotros. Ediciones B Argentina s.a. 1999. Calais-Germain, B. El periné femenino y el parto. Anatomía para el movimiento. Editorial La Liebre de Marzo, S.L. 1998. Enlaces de interés Guías técnicas do Espazo da Muller. SERGAS: http://www.sergas.es/MostrarContidos_N2_T01.aspx?IdPaxina=50019 Libro de Saúde da Embarazada. SERGAS: http://www.sergas.es/gal/muller/docs/libro_saude_embarazada%2011-04-2012.pdf Guía de Práctica Clínica sobre atención al parto normal. Ministerio de Sanidad y Política Social, 2010: <http://matronasubeda.objectis.net/area-cientifica/guias-protocolos/guia-de-practica-clinica-sobre-la-atencion-al-parto-normal> Estrategia de Salud Sexual y Reproductiva. Ministerio de Sanidad y Política Social, 2010: <http://matronasubeda.objectis.net/area-cientifica/guias-protocolos/ESSR> Estrategia de atención al Parto Normal. Ministerio de Sanidad y Consumo, 2007: <http://matronasubeda.objectis.net/area-cientifica/guias-protocolos/EAPN> Cuidados desde el nacimiento. Ministerio de Sanidad y Política Social, 2010: <http://matronasubeda.objectis.net/area-cientifica/guias-protocolos/cuidados-desde-el-nacimiento> Maternidad Hospitalaria. Estándares y Recomendaciones. Ministerio de Sanidad y Política Social, 2009: <http://matronasubeda.objectis.net/area-cientifica/guias-protocolos/maternidad-hospitalaria.-estandares-y-recomendaciones> La asistencia al parto de las mujeres sanas. Axencia de Avaliación de Tecnoloxías Sanitarias de Galicia, 2007: <http://matronasubeda.objectis.net/area-cientifica/guias-protocolos/la-asistencia-al-parto-de-las-mujeres-sanas.-estudio-de-variabilidad-y-revision-sistemica> Fisterra: http://www.fisterra.com/www.guiasalud.es/http://portal.guiasalud.es/GPC/GPC_472_Parto_Normal_Aguas_compl_cat.pdf <https://www.nice.org.uk/guidance/cg192> <https://www.nice.org.uk/guidance/cg190> <https://www.nice.org.uk/guidance/cg45> www.ministeriodesalud.go.cr/.../lactancia/CNLM_guia_de_lactancia_mat... www.msssi.gob.es/organizacion/sns/.../pdf/maternidadSaludCiencia.pdf www.guiasalud.es/GPC/GPC_533_Embarazo_AETSA_resum.pdf www.guiasalud.es/GPC/GPC_533_Embarazo_AETSA_compl.pdf www.guiasalud.es/GPC/GPC_560_Lactancia_Osteba_compl.pdf www.edets.msssi.gob.es/documentos/GPCLactancia_mujeres_Osteba.pdf Bibliografía Enfermería Infantil Aguilar Cordero MJ. Tratado de enfermería infantil. Cuidados pediátricos. Madrid: Elsevier Science; 2008. Chaure López I, Inarejos García M. Enfermería Pediátrica. Barcelona: Elsevier Masson; 2007. Ruiz González MD, Martínez Barellas MR, González Carrión P. Enfermería del niño y el adolescente. 2ª ed. Madrid: Difusión Avances de Enfermería;

2009. Valverde Molina I, Mendoza Caballero NA, Peralta Reyes IC. Enfermería pediátrica. México: Manual Moderno;

2013. Gómez García CI, Díaz Gómez M, Ruiz García MJ. Enfermería de la infancia y la adolescencia. Madrid: McGraw-Hill Interamericana; 2001. González Villanueva P. Enfermería de la infancia y la adolescencia. Madrid: Centro de Estudios Ramón Areces; 2011. Morales Gil IM, García Piñero JM. Guía de intervención rápida en Enfermería Pediátrica. Madrid: Difusión Avances de Enfermería; 2003. Díaz Huertas JA, Casado Flores J, García García E, Ruiz Díaz MA, Esteban Gómez J (Directores). Atención de Enfermería al Maltrato Infantil. Madrid: Instituto Madrileño del Menor y la Familia (IMMF); 2001. Disponible en: http://www.madrid.org/cs/Satellite?blobcol=urldata&blobheader=application%2Fpdf&blobheadername1=Content-Disposition&blobheadervalue1=filename%3DLibro_aemi.pdf&blobkey=id&blobtable=MungoBlobs&blobwhere=1119134431625&ssbinary=true

Sáez Crespo A, Castro Molina M, Martínez Piédrola M. Cuidados de Enfermería en el maltrato infantil. Madrid: Universidad Complutense de Madrid; 2008. Disponible en: <http://sipes.msc.es/sipes2/verPublicacionesAction.do?registrosSeleccionados=34410&numRegistros=1&origen=indexActionEnlaces>

de interés Cuidados desde el nacimiento. Recomendaciones basadas en pruebas y buenas prácticas. Ministerio de Sanidad y Política Social, 2010: http://www.sergas.es/gal/muller/docs/cuidados_desde_el_nacimiento.pdf

Tratado de enfermería en cuidados críticos pediátricos y neonatales: <http://www.eccpn.aibarra.org/> Asociación Española de Pediatría: <http://www.aeped.es/> Sociedad Española de Medicina del Adolescente: <http://www.adolescenciasema.org/> Journal of Pediatric Nursing: <http://www.pediatricnursing.org/home>

Bibliografía complementaria	<ul style="list-style-type: none"> - González, C. (2012). Un regalo para toda la vida. Guía de la lactancia materna.. Temas de Hoy - Liedloff, J. (2009). El Concepto del Continuum.. Editorial Ob Stare. - Claramunt, M.A (2009). Parir sin miedo. El legado de Consuelo Ruiz Vélez-Frías.. Editorial Ob Stare. - The Boston Women's Health Book Collective (2000). Nuestros cuerpos, nuestras vidas.. Plaza & Janes Editores S.A. - Small, M.F. (1999). Nuestros hijos y nosotros. Ediciones B Argentina S.A. - Calais-Germain, B. (1998). El periné femenino y el parto. Anatomía para el movimiento.. Editorial La Liebre de Marzo, S.L. - Gutiérrez L, Galleguillos, D. (2011). Desarrollo del Vínculo de Apego en la díada Madre-Bebé prematuro, que participaron el Método Madre Canguro (MMC) en la Unidad de Neonatología del Hospital San José.. Tesis Doctoral
------------------------------------	--

Recomendacións

Materias que se recomenda ter cursado previamente

Anatomía/661G01001
Psicoloxía/661G01003
Nutrición/661G01009
Farmacoloxía/661G01011
Enfermaría Clínica (I y II)/661G01012
Enfermaría Comunitaria I/661G01014
Ética profesional, marco legal e filosofía do coidado/661G01016
Fisioloxía/661G01105
Fundamentos de Enfermaría/661G01107

Materias que se recomenda cursar simultaneamente

Enfermaría clínica III/661G01017
Enfermaría Comunitaria II/661G01019

Materias que continúan o temario

Estancias Clínicas VI/661G01030
Estancias Clínicas VII/661G01031

Observacións

(*A Guía docente é o documento onde se visualiza a proposta académica da UDC. Este documento é público e non se pode modificar, salvo casos excepcionais baixo a revisión do órgano competente dacordo coa normativa vixente que establece o proceso de elaboración de guías